

SELİM SIRRI TARCAN NASIL BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİ OLDU

A. CEVDET ARUN*

"SPOR - BİLİM" Dergisinin Ocak-Şubat-Mart 1990 tarihli birinci sayısında "Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları ve Aşamaları" başlığı altında, yurdumuzda bu işin öncüsü olan Rahmetli Selim Sırrı TARCAN'ın, özgeçmişinden kısaca bahsetmiş; özel hayatının, yetişmesinin detaylarını daha sonraya bırakarak bu konudaki teşebbüs, gayret, atılım ve hizmetleriyle başarılarını anlatmaya çalışmıştık.

Bu yazıda, rahmetli üstad'ın özgeçmişinin biraz daha derinlerine, çocukluğuna ve ilk gençliğine inerek "Nasıl Beden Eğitimi Öğretmeni Olduğunu" (Daha doğrusu bu işe nasıl heves duyduğunu) kendi el yazısı ve akıcı anlatımı ile "ÖMRÜMÜN KİTABI" adı altında yazmayı tasarladığı, fakat malesef sona erdiremediği, mühtelif bölümler halinde eski Türk harfleriyle müsveddelerini yaptığı eserinin bu bölüme (Nasıl Beden Eğitimi Öğretmenliğine heves ettiğine) dair kısmını ele alarak ve el yazısını da vererek Üstad'ın özgeçmişini biraz daha incelemeye ve derinleştirmeye çalışacağız.

Evvelce de belirtildiği gibi, Selim Sırrı Tarcan, 25 Mart 1874 tarihinde Mora Yarımadası Yenişehir Feneri'nde Miralay (Albay) Yusuf Bey ile Zeynep Hanımın oğlu olarak dünyaya gelmiştir.

Henüz iki yaşında iken babası, Karadağ Muharebeleri'nde BİLEKE'de bir kaleyi savunurken şehit düştüğü için onu hiç tanıyamamıştır. Beş yaşında iken İstanbul'da bir Kurmay subay olan Dayısı Rifat Paşa, onu annesi ve iki ablasıyla birlikte İstanbul'a kendi yanına getirtmiş ve himayesine almıştır. Ne yazık ki, çok geçmeden, Rifat Paşa, o devirde pek çok olan bir jurnalciliğe kurban giderek Fizan gibi uzak bir diyara nef yolunur (sürülür); annesi, iki kızı ve oğlu Selim ile İstanbul'da kalır. Yani Selim Sırrı bir defa daha yalnız kalmış olur.

Küçük Selim Sırrı, sapsarı saçlı, mavi gözlü, cin gibi, aşırı yaramaz, yerinde durmaz, haşarı, zapte dimesi güç bir çocuktur. annesi ve ailesi bu konuda zorluk çekmektedir. Böyle büyümekte olan Selim Sırrı'nın Subay olan dayısı da İstanbul'dan ayrılınca Annesi, eşinin şehit maaşı ile bir yandan aileyi geçindirmeye çalışırken oğlunun da yetişmesini, diğer yandan, ister. Fakat hareketliliğinden, haşarılığından çaresiz durumda bulunmaktadır.

Evde onunla başa çıkamayacağını anlayınca okuma çağına gelen oğlunu yatılı bir okula vermeyi kafasına koyar. Elinde bulunan ve eşinden kalan kıymetli ziynet eşyalarını satıp paraya çevirerek bu para ile birlikte oğlunu, o zaman çok rağbette olan "Mekteb-i Sultanî" (Galatasaray Sultanisi-Lisesi) Müdürüne götürür. Tedarik edebildiği parayı bir kese içinde Müdüre teslim ederek durumunu anlatır; "Bu para bitinceye kadar çocuğunun bu okulda yatılı olarak okutulmasını" rica eder. Galatasaray Sultanisi'nin (Lisesinin) Müdürü, büyük bir anlayışla bu arzuyu benimser, zorluk içinde olan Anneye "Merak etmemesini, istediğini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışacağını vaadederek" güvence verir. Anne biraz rahatlayarak evine döner ve eşini şehit maaşıyla kendisini ve iki kızını idare etmeye çalışır.

Böylece Selim Sırrı Galatasaray Lisesi öğrencisi olur. Müdüre emanet edilen para kendisini son sınıfa gelinceye kadar idare eder ve orada biter. Arkası gelmeyince Selim Sırrı oradan ayrılıp Halıcıoğlu'ndaki yine yatılı bir okul olan "Askeri Mühendis Mektebi" (Mühendishane-i Berrî-i Hümayun)'na geçer.

Mühendishane-i Berrî-i Hümayun'daki gelişmesini, yetişmesini daha ileriye bırakarak şimdi Selim Sırrı'nın Galatasaray Lisesinde okumaya başladıktan sonra Beden Eğitimi merakını, ilgisini, özelliklerini kendi ağzından dinleyelim.

* Mill. Eğt. Bak. Emekli MÜS. Baş Müfettişi

Rahmetli ÜSTAD Selim Sırrı TARCAN'ın, "ÖMRÜMÜN KİTABI" adı altında yayınlamayı düşünmüş ve planlanmış olup maalesef gerçekleşemeyen eseri için "CİMNASTİĞE NASIL MERAK SARDIM?" başlığı ile ve kendi güzel el yazısı, akıcı üslûbu ile eski Türk harfleriyle hazırladığı bölümün yeni Türk Harflerine çevrilmesi:

CİMNASTİĞE NASIL MERAK SARDIM ?

Küçük yaşımdan beri cimnastiği bir dakika sönmek bilmeyen büyük bir muhabbetle sevdim. Bu aşk, bu ateş bütün hayatım boyunca daima yanar durur. Önceleri çocukca zevkimi okşayan hüner ve marifetler yavaş yavaş bende bir iptilâ halini aldı. Herkesten üstün olmak, kimsenin beceremediği hareketleri yapmak, en tehlikeli ekzersizlerde muvaffak olmak benim idealim idi. Zaman ile tecrübe ve bilgilerim arttıkça bedene ait faaliyetler mahiyetini değiştirdi. Dün gayesinde benliğimi okşayan cimnastikler, büyük bir istihale devresi geçirdikten sonra bir terbiye vasıtası oldu. Bu gün milletimin saadet ve selametini ondan bekliyorum. İstiyorum ki dünyanın her tarafında kıymet kesbeden beden herketi sevgili vatanımızda da ilmin gösterdiği şekilde yer tutsun. Genç, ihtiyar, kadın erkek, büyük küçük her yaşta herkes ona benim gibi gönül bağlasın: bizden sonra yetişenler bizden güzel, bizden kavi, bizden becerikli olsun.

Cimnastik âleminde doğru yolu bulabilmek için otuz iki sene kadar bir tecrübe devri yaşadım. (Otuz iki yaşına kadar da olabilir). Yalnız ve çıkmaz yollarda boşa dönen değişim gibi kuvvetimi harcadım. Bazularımı (pazularımı) beden kuvvetinin miyan sandım. Vücudumu demir gibi sert bir hale koydum.

En güç talimleri yapmaya, en ağır gülleleri kaldırmaya savaştım. Nihayet İsvçe'e Beden Terbiyesi tahsiline gittiğim zaman Fizyoloji ilminin doneleri karşısında kanaatlerim sarsıldı. Hatalarımı anladım. Senelerce yürüdüğüm yoldan geri döndüm. Senelerce hislerim bana rehber olmuştu. İlim bana şuurun rehber olması lâzım geldiğini öğretti. Senelerce kuvvetle sıhhatın kazanılacağı zehabında bulundum. Nihayet sıhhatla kuvvetin elde edilmesi mümkün olduğunu öğrendim.

1882 yılında annem beni Galatasaray Lisesine verdi. O irfan yurdunda geçen hayatım Ebeveynimin yüzünü ağartacak mahiyette olmadığını itiraf ederim. Fevkalâde yaramaz, daima Hocalarını iz'aç eden, Mubassırları (Okul Hizmetlileri) kızdıran, cezaların hiçbir nevinde teessür duymayan bir çocuktum.

O devrin anlayışına göre iyi talebe, sessiz, sakin, son derece uslu, haklı haksız her itiba boyun eğen, paydoslarda bile kitabı elinden düşürmeyen, derste, müzakerelerde, bahçede okuyan, daima okuyan çocuklardı.

Halbuki ben, sınıfın sükûnunu ihlâl eder, tabur halinde giderken yanımdaki ile konuşur, izin almadan yerinden kalkardım. Okul bizi o kadar kayıt altına almak istiyordu ki danışmadan su içmeye bile müsaade yoktu. Bir incir çekirdeği doldumayan bu nevi kabahatlerle her gün türlü cezalara çarptırılırdım. Onlar ceza verdikçe benim yaramazlığım artıyordu. Filhakika onların anlayışına göre ben terbiyesiz bir çocuktum. Benim kaanatime göre de onlar çocuktan anlamıyorlardı.

Yalnız bir dersi çok seviyor ondan her sene birinci

çıkiyordum. Cimnastik. Hiçbir hoca bana dersini onun kadar sevdimmemişti.

Muallimin talim sanatında en büyük mahareti dersini canlı ve cazip kılmaktır. Şuura taalluk eden bilgilerin öğretmenleri derslerini adeta "Keçi Boynuzu" gibi verirler ve istifade edilecek şekerli kısmı tattırmak için bir hayli tahta çığnetirlerdi. Hele Riyaziye derslerini sulfato mayii gibi sunarlardı. Fakat cimnastik hiç böyle değildi. Hem ders, hem muallim çok sevimli idi.

Mektebe yazıldığımın ikinci günü bir Rum Mubassır (Okul Hizmetlisi) bizi koridorda ikişer ikişer dizdi. Gûya bin kişilik bir tabura kumanda ediyomuş gibi Rum şivesiyle "Avanse! Dusman!" diye haykırdı. Bu kelimelerin manasını sonradan öğrendik. "İlerleyin! Yavaş! Yavaş!" demekmiş. Amirim haşin bakışları altında korka, korka cansız bebekler gibi sanki, başlanımız öne düşük yürüdük. Bizi zemin kum döşeli, tavanında ipler sallanan bir yere götürdü. Burası mektebin Cimnastik Salonu idi. Orada iki sıra dizildik. Asık suratlı Mubassıra mukabil şimdi karşımızda güler yüzlü, tatlı bakışlı, yakışıklı, sevimli bir adam vardı. Hepimiz de tavandan sallanan iplerle, sınıklara, salıncaklara şaşa şaşa bakıyorduk.

Muallim gayet samimi bir tavırla sordu: "Burası nedir bakayım çocuklar ?" Hiçbirimiz cevap veremedik. Hepimiz de böyle bir yere ilk defa geliyorduk. Yine kendi söyledi:

"Burası Cimnastikhanedir. Burada koşacaksınız, atlayacaksınız, bu iplere tırmanacaksınız." Yüksekte duran salıncakları göstererek "Bunlarda sallanacaksınız. Uğraşa uğraşa nihayet benim gibi kuvvetli olacaksınız !" dedi.

Birkaç gün sonra ismini öğrendiğim Muallim Faik Bey boyu ve mütenasip endami, inci gibi temiz dişleri, bilhassa samimi sözleri ile bizi kendisine bağlamıştır.

Kısa nutkunu bitirdikten sonra, "bakınız, şimdi size biraz Cimnastik yapayım da görünüz !" dedi. İplerden birine tırmandı, yüksekte asılı trapezin üstüne çıktı, sallandı, sallandı birden bire vücudunu arkaya attı. Benimde canım ağzıma geldi. Düşecek sandım. Halbuki ayaklarının bileklerinden asılı kaldı. Oradan indi. Tavandan sarkan iplerin ucuna bağlı demir halkalarda bir takla attı, iki ayak üstüne düştü. Ben yine helecan geçirdim. Karşımıza geçti. Kumanda vererek bize kol bacak hareketlerini yaptırdı. Biraz koşturdu. Tambur (Tramper -ders zili yerine) sesi bu sevimli ve eğlenceli derse son verdi. Yine Mubassır bizi çift çift dizdi ve çekip götürdü. Benim aklım Cimnastikhanede kalmıştı. Bir ikinci defa oraya gitmeye can atıyordum. Üç gün sonra bir daha götürdüler. Atıklık haftanın iki gününde muntazaman devam ediyorduk. Atıklık ve çevikliğim az zaman sonra Muallimin dikkatini çekti. İşimi bilmiyordu ama çehremi bellemişti. İpleri maymun gibi tırmandığım, onun hoşuna gidiyor, "haydi bakalım küçük !" demesiyle bir hamlede soluğu tavanda alıyorum.

Sene sonunda, adet veçhile, mutantan bir tevzi-i mükâfat resmi (Görkemli ödül dağıtım töreni) yapıldı. Padışa-

hın Saray Muhafızları Arap ve Arnavut Askerleri Mektep Bahçelerinin iki katına saf saf dizildiler. Mektebin büyük giriş kapısında bir bando-Mızıka çalıyor. Bahçenin bir tarafına kırmızı çuha örtülü masalar kondu. Üstüne al yeşil kurdellalara sarılı yıldızlı kitaplar dizildi. Paşalar, Yaverleri, pek çok büyük adamlar geldiler. Bir tarafa biz talebeleri, bir tarafa ailelerini oturtular. Merasim başladı. İmtihanlarda birinci çıkanların isimleri numaraları okunuyor. Bir kaç dersten birinci çıkanların isimleri el şakırtıları ile alkışlanıyor. Böyle kucaklan kitapla dolu arkadaşları hasedle dalmış seyrediyordum. Birdenbire muallim "412 Selim !" sesi beni rüyadan uyandırır gibi yerimden fıralattı... Bu, hiç beklemediğim bir nimet idi. Çünkü ben olsa olsa yaramazlıktan mükâfat alabilecektim. Hayır öyle değil, Cimnastikten birinci çıkmıştım ! Kırmızı kurdellâ ile bağlı yıldızlı kitabı alırken yaşlı başlı kimseler gülüşerek beni birbirlerine gösteriyorlardı. Sevine sevine eve döndüm, daha sokak kapısından:

- "Anne müjde ! Birinci çıktım, bak yıldızlı kitap aldım !" diye haykırdım. Zavallı Anacığım neye uğradığını şaşırmıştı. Bütün sene mektepte cezadan başka bir şey almayan bu biricik oğlunun mükâfat alması onda büyük ümitler uyardırmıştı. Sevinçten, iftihadan gözleri doldu, boynuma sarıldı, beni birkaç kere öptü ve dizine oturttu: "Anlat bakayım, hangi dersten birinci çıktın da bu yıldızlı kitabı verdiler !" dedi. - "Cimnastikten Anne ! Cimnastikten ! Sen beni mektepte görsen şaşarsın, iplerin taa tepesine tırmanıyorum. Daha ne marifetler yapıyorum."

Annemin yüzü değişti, birden evvelki neşesi gitti ve ters ters yüzüme bakarak: "Ben seni mektepte okuyup adam olsun diye verdim. İplere tırmanasın diye değil! Haydi çekil karşımdan, ben böyle mükâfat istemiyorum. Yazık boşuna sevindim !" dedi.

Annemin darılmakta belki hakkı vardı. Fakat o mükâfat beni Spora bağladı. Vücut ekzersizleri bütün hayatımda bana ideal oldu.

Artık her sene Cimnastikten birinci çıkıyordum. Bütün Hocalarım, Mubassırlarım beni sevmemelerine mukabil Cimnastik Mualliminin teveccühünü kazanmıştım. Sekiz senelik bir tahsil hayatımdan sonra dağarcığımda biraz Fransızca ile Sultaniye'den ayrıldım. Fikir işlerinde bu noksanıma mukabil adalelerim demir gibi sertleşmiş ve Cimnastikte bir Cambaz kadar mahir olmuşum.

Artı Cimnastik bende bir iptilâ halini almıştı. Sultaniye'ye yazıldığımın dördüncü veya beşinci senesi idi. Bir tatil Mahalle Komşumuz HİKMET'le (Hıfzıssıhha Müzesi Müdürü merhûm Hikmet Bey) birlikte hususi olarak Cimnastik yapmaya karar verdik. Hikmet'in evinin avlusuna bir barfiks kurduk. Bir kaç tane de gülle tedarik ettik ve çalışmaya başladık. Bir kaç arkadaş daha bulduk. Hepimizde on dört, on beş yaşında çocuklardık. İçimizde en yaşlı o zaman Mülkiye Tıbbiyesi (Tıp Fakültesi) talebesinden Rıza TEYFİK idi. Onun pazuları bizimkilerden daha sert ve daha kalındı. Ağır gülleleri pek kolaylıkla kaldırıyordu. Biz ise sabit Demir'de daha maharetli idik. O Tıbbiyede okuduğu için bizlerin Hocası gibi idi.

Rıza Teyfik bize güleş (güleş olacak) öğretiyor, kol ve göğüs adalelerimizin irileşmesi için ne yolda idman edece-

ğimizi gösteriyordu. Bazı günler büyük yürüyüşler yapıyorduk. Üsküdar'dan Kısıklı'ya, oradan da Kayışdağı'na yürüdüğümüz olurdu. Pek yorulduğumuz zaman Rıza Teyfik hepimize birer dilim limon dağıtırdı.

Bir gün Hikmet'in evinde Rıza Teyfik bize çıplak bir resmini gösterdi. Hepimiz şaşırдық. Vücudunda sanki urlar peyda olmuştu. Göğsü, omuzları, midesi girintili çıkıntılı idi. Bu çıplak resmi biraz edebe mugayir bulduk.

O bize eski Yunan heykellerinden bahsetti. Çıplaklığın ayıp olmadığını anlatmaya çalıştı, fakat biz bir türlü hoş görmüyorduk.

Rıza Teyfik'in ve Hikmet'in pazuları benim ağızımın suyunu akıtıyordu. O devirde Üsküdar'da İhsaniye'de oturduğumuz kira evinin bahçesinde ben de bir barfiks kurdum. Bir kazaya uğramamak için de yere yatak şilteleri serdim. Ve hafta başları mektepten izinli geldiğim günlerde marifetlerimi komşu çocuklarına gösteriyordum.

Beni Cimnastige heveslendiren Hocam Faik Bey hakkındaki sevgi ve saygılanımı buracıkta yazmak ve kendisine karşı şükran borcumun bir kısmını olsun ödemek isterim. Onun dımağımıza nakşolan ve gözümünden gitmeyen hayali, bir insan güzeli idi. Geniş omuzları, ince beli, iri adaleleri görülecek şeydi. Göz karartan, yürek hoplatan hünerlerine hayran oluyorduk. Gençler bir araya geldiğimiz zaman Onun kuvvetini ZALOĞLU RÜSTEM Masallan gibi şaşa, şaşa birbirimize anlatırdık.

Filhakika Faik Bey, Cimnastiğin ilme istinad eden bugünkü tekâmülüne vakif değildir. Ciğerlerin terbiyesine yarayan Nefes Cimnastiklerinden, Psikoloji bakımından oyunların; âsâb-ı muharrike üzerine tesirinden haberdar değildir. Fakat onun zamanında makbul olan ve adaleleri kuvvetlendiren o usulde cidden üsdat idi...."

NOT:

1) Selim Sırn TARCAN'ın, kendisini Beden Eğitimi Öğretmeni olmaya sevkeden sekiz yıllık Galatasaray Lisesi öğrenimi ve ideal edindiği Öğretmeni Faik Beyle ilgili "Ömrümün Kitabı"na konmak üzere müsveddesini yaptığı ve yukarıda foto-kopisi ile yeni Türk harflerine çevrilmiş metni okunan Lise öğrenimine ait kısmı burada bitmekte; bundan sonra "1890 da Mühendishane-i Berri-i (Askerî Mühendis Mektebi) a yazıldığından itibaren olan kısmı ve gençliğindeki diğer Spor faaliyetlerine merakı ve uğraşısı gelmektedir. Bu dönem, aynı bir yazı konusu olarak ele alınacağından burada, şimdilik, bu kadarla yetinilmiştir.

2) Bu yazının hazırlanmasında rahmetli Üstad'ın, o da bir Cimnastik öğretmeni olan kızı Sayın Azade Kent'den, aileye ait bilgi ve belgelerden, özel arşivden yararlanılmıştır. Bu vesile ile Sayın Azade Kent'e teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

3) Azade Kent, rahmetli Babası tarafından Almanya'da Cimnastik Öğretmeni olarak yetiştirilmiş; uzun süre İstanbul - Nişantaşındaki Apartma Dairesinin büyücek bir salonunu bu işi düzenleyerek iki yıl öncesine kadar burada çevrenin meraklı ve istekli Bayanlarına Cimnastik dersi vermiştir. İki yıl önce buradaki işini tasfiye edip Avusturya'da iş tutarak yerleşmiş olan oğlunun yanına gitmiştir. Orada emeklilik hayatı sürdürmektedir.

